

**Prof. univ. dr. Florin Tudor,
Facultatea de Drept și Științe Administrative,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

„UNIVERSITATEA VÂRSTEI A TREIA” – INCLUZIUNE SOCIALĂ ȘI MATURITATE SPIRITUALĂ ÎN COMUNITATE

Abstract: *Identity exclusion is where we avoid exploring alternatives and accept, often uncritically or without deep analysis, any principles, values, or directions that are “transmitted or directed” to us, most often by public authorities, society, or certain groups. Aging has become the dominant and most visible aspect of population structure dynamics globally. In the face of this large phenomenon, there can be several types of responses: social assistance, including the important role of the Church and formal education, the silver economy, a concept of positive identity and social inclusion for seniors and, why not, a leisure university that can play multiple social roles, a voice that puts seniority at the center of public perception. This article presents the Third Age University, a pioneering project in Romania, and the positive role played by the Archbishopric of the Dunărea de Jos within the social-cultural university initiative in Galați.*

Keywords: *university of the third age, seniors, inclusion, spirituality, community.*

Introducere

În 2020, ceva mai mult de un miliard de persoane aveau 60 de ani sau peste. Această cifră va crește la 1,4 miliarde până în 2030, vârstnicii reprezentând una din șase persoane la nivel global. Până în 2050, numărul persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste va ajunge ceva mai mult de 2,1 miliarde. Numărul seniorilor de 80 de ani sau mai mult este de așteptat să se tripleze între 2020 și 2050, ajungând la 426 de milioane¹.

1. WORLD POPULATION PROSPECT 2022: release note about major differences in total population estimates for mid-2021 between 2019 and 2022 revisions. New

Vârstnicii sunt mai susceptibili de a experimenta evenimente adverse, cum ar fi decesul sau o scădere a veniturilor odată cu pensionarea. În ciuda numeroaselor lor contribuții sociale², mulți seniori sunt supuși problemelor specifice vârstei, ceea ce le poate afecta grav sănătatea. Izolarea socială și singurătatea, care afectează aproximativ un sfert dintre persoanele în vârstă, sunt factori cheie de risc pentru afecțiunile de sănătate mintală, care reprezintă, de fapt, starea de bine emoțională, psihică și socială.³

Creșterea ponderii populației vârstnice atrage după sine o serie de activități specifice, petrecerea timpului liber și recreere, locuințe și condiții de trai, crearea cadrului normativ pentru acoperirea nevoilor de sănătate și chiar riscul de abuz asupra persoanelor în vârstă.

Există o mulțime de stereotipuri despre persoanele în vârstă, care inevitabil pot duce la izolare și chiar marginalizare, în multe comunități. Identificând mecanisme și instrumente inovatoare de a implica persoanele în vârstă în comunitate prin evenimente sociale, nu numai că îi putem ajuta să-și mențină un sentiment de identitate și, mai ales, stima de sine, ci și să profităm de bogăția de cunoștințe și experiența pe care o au și pe care o pot transfera, mai cu seamă, tinerei generații.

Prezenta lucrare prezintă inițiativa Facultății de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității „Dunărea de Jos” din Galați de înființare a „Universității Vârstei a Treia”, rolul avut de Arhiepiscopia Dunării de Jos în anul 2023 dedicat pastorației persoanelor vârstnice și implicarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Casian al Dunării de Jos în acest proiect, de la bun început.

York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division; 2022 (https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2022_Release-Note-rev1.pdf, accessed 15 December 2023), pagină accesată la data de 15.12.2023.

2. THE SILVER ECONOMY, EUROPEAN COMMISSION, 2018, ISBN 978-92-79-76905-4, doi:10.2759/640936, pagină accesată la data de 15.12.2023.

3. Teo R. HONG, Cheng W. HUI, Cheng L. JIE, Y. LAU, Tiang S. LAU, Global prevalence of social isolation among community-dwelling older adults: a systematic review and meta-analysis. Arch Gerontol Geriatr. 2023 Apr;107:104904. doi:10.1016/j.archger.2022.104904, pagină accesată la data de 15.12.2023.

***„Universitatea Vârstei a Treia“
– un laborator al provocărilor⁴***

Contextul european și internațional

Prima structură de acest tip a apărut în cadrul Universității de Științe Sociale Toulouse, în 1972⁵, și a devenit rapid model pentru promovarea unei structuri de tip universitar prin care se urmăreau simultan mai multe aspecte: să se asigure integrarea vârstnicilor, să se propună și să se dezvolte o formă de pregătire (formare de bază sau formare continuă) în gerontologie și să se pună în mișcare un program de cercetare asupra îmbătrânirii, sub aspectul implicațiilor acestui fenomen din punct de vedere social, cultural, economic și administrativ. Prin aceasta se viza, de fapt, nu atât instruirea propriu-zisă, cât efectul psihic și psihologic asupra cursanților. Sarcina esențială pe care și-o propunea proiectul era aceea de a stimula activitatea intelectuală a vârstnicilor, pentru a lupta împotriva îmbătrânirii cerebrale, în timp ce obiectivele concrete vizau adoptarea și valorificarea tuturor tipurilor de formare (formarea inițială, formarea continuă și educația permanentă), adresate de data aceasta exclusiv persoanele trecute de un anumit prag de vârstă.

Inițiativa profesorului Pierre Vellas a devenit model pentru promovarea unei structuri de tip universitar în numeroase alte universități franceze, deși, pe măsură ce modelul începe să se multiplice, apar și primele diferențe. Astăzi, multe dintre aceste structuri, deși păstrează legătura cu lumea universitară, totuși sunt din ce în ce mai puține cele care se angajează în cercetare și formare propriu-zisă, cea mai mare extindere luând-o activitățile socio-culturale. Treptat, aceste mici „universități” din cadrul Universităților s-au deschis către un public divers, „reunind orice persoană cu resurse de timp, fără restricții de

4. Extras al cererii de înființare a „Universității Vârstei a Treia”, adresată Consiliului de Administrație și Senatului Universității „Dunărea de Jos” din Galați. Vezi parțial detalii: <http://u3a.ugal.ro/index.php/despre-noi>, pagină accesată la data de 15.12.2023.

5. Brian FINDSEN, Marvin FORMOSA, Lifelong Learning in Later Life. A Handbook on Older Adult Learning, Sense Publishers, 2012, p.138, ISBN: 9789460916519, 9460916511.

vîrstă sau pregătire, chiar dacă majoritatea membrilor rămân în continuare cei trecuți de 55-60 ani“.

„Asociația Internațională a «Universităților Vârstei a Treia»“⁶, al cărui președinte este fiul inițiatorului, Francois Vellas, reunește „Universitățile vârstei a treia“ de pe toate continentele. De aproape 40 de ani, această structură internațională se preocupă de probleme vîrstnicilor prin educație pe tot parcursul vieții și cercetare științifică prin schimburi universitare și prin asigurarea cooperării instituționale cu alte structuri care activează în domenii similare.⁷

*Oportunitatea creării „Universității Vârstei a Treia“
în cadrul Universității „Dunărea de Jos“*

Unicitate și pionierat în România

Proiectul își propune promovarea conceptului și în România, în cadrul Centrului de Cercetări Juridice, Administrative, Sociale și Politice din cadrul Facultății de Științe Juridice, Sociale și Politice (în prezent, Facultatea de Drept și Științe Administrative). „Universitatea Vârstei a Treia“ va propune o formulă academică distinctă, oferită persoanelor de vîrsta a treia, care să cuprindă activități conforme nevoilor și aspirațiilor acestora, în baza unui plan de activități organizate semestrial, de-a lungul unui an academic.

Favorabilitate legislativă

Programul european de învățare pe tot parcursul vieții „Longlife learning“ (Decizia nr. 1720/2006/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 noiembrie 2006 de stabilire a unui program de acțiune în domeniul învățării continue⁸), precum și „Strategia națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015-2020“ a Ministerului Educației

6. Peter JARVIS, *Learning in Later Life. An Introduction for Educators and Carers*, Ed. Taylor&Francis, 2013, p.2, ISBN: 9781135379896, 1135379890 ;

7. David N. ASPIN, Judith CHAPMAN, Michael HATTON, Yukiko SAWANO, *International Handbook of Lifelong Learning*, Springer Netherlands, 2012, p.779, ISBN: 9789401009164, 9401009163; a se vedea și pentru detalii, <https://www.aiu3a.org/v2/about-en.html>, pagină accesată la data de 15.12.2023

8. Rajesh PALIWAL, Deepak PALIWALL, *Continuing education programme, Spectrum of Lifelong Education*, Concept Publishing Company, 2011, p.13, ISBN: 9788180697449, 8180697444

Naționale conturează cadrul legislativ favorabil oricărei inițiative care privește procesul de instruire și formare, indiferent de vârstă.

Perspective de implicare în proiecte și/sau atragere a unor fonduri europene

Între 2008 și 2013, prin „Programul Cadru 7” (Programul comun de asistență de viață și Programul pentru competitivitate și inovare – PCI), UE și statele membre, precum și sectorul privat au investit mai mult de 1 miliard de euro în cercetare și inovare pentru problematica îmbătrânirii. Noul program-cadru pentru cercetare și inovare, „Orizont 2020”, are un buget total de 80 de miliarde de euro și va continua să privilegieze inovarea și dezvoltarea de noi produse și servicii pentru persoanele vârstnice.

În afara acestora, finanțarea se poate realiza prin: fonduri publice și private pe baza parteneriatului public-privat, finanțare din partea agenților economici și a organizațiilor nonguvernamentale, alte fonduri nerambursabile din programe europene, conturi de educație permanentă etc.

Necesitatea înființării „Universității Vârstei a Treia”

Din statistica demografică a municipiului Galați rezultă că din cei aproximativ 250.000 de locuitori, aproape 50.000 de locuitori au vârste de peste 55 ani. Având în vedere că nu există o condiție de studii minime, precum și faptul că formarea în cadrul acestei structuri oferă este o educație non-diplomantă, numărul celor interesați va putea crește de la un an la altul.

*Existența unui potențial logistic și uman
în cadrul Universității „Dunărea de Jos”*

Prin însăși misiunea sa, Universitatea dispune de toate atu-urile pentru un cadru optim de desfășurare a activităților – săli de curs, bibliotecă, centre de cercetare, structuri conexe (Centru de documentare europeană) și mai ales cadre didactice cu o mare varietate de formații. Din această perspectivă, deși din punct de vedere organizatoric „Universitatea Vârstei a Treia” va constitui o structură distinctă în cadrul Centrului de Cercetări al Facultății, implicarea și mobilizarea concertată a mai multor departamente și centre de cercetare din

cadrul Universității „Dunărea de Jos”, va fi nu doar posibilă, ci și productivă.

Prin urmare, structura va trebui să reprezinte un model proiect de polarizare a unora dintre actorii instituționali cheie ai orașului, într-un proiect comun inițiat de universitate. Prin caracterul său pluralist și integrator, efectele cumulative ale unui asemenea demers se vor afla la intersecția educației cu viața socială, economică și culturală a urbei, având totodată nebănuite reflexe conexe în sănătate, administrație și politică.

La prima vedere, cultura societății românești nu pare propice acestui gen de inițiativă. Cu toate acestea, exemplele unor încercări relativ similare au existat încă de la începutul secolului, sub numele de „universitatea populară” (printre promotori Iorga, Dalles, Gusti, etc). Desigur, prima și cea mai mare diferență între aceste „universități populare” românești și cele de tipul propus este tocmai publicul implicat, prea puțin sau deloc vârstnic în adevăratul sens al cuvântului. Dar cum perspectiva demografică românească pentru următorii ani va însemna o creștere vizibilă a numărului seniorilor, este de așteptat ca adaptarea să nu întârzie. De altfel, semnalul că există un public potențial interesat de un alt mod de a petrece timpul „de argint” este dat de apariția, din ce în ce mai frecventă, a unor „candidați vârstnici la admitere, care, neavând altă cale de educație, se înscriu la facultate (a doua facultate sau uneori chiar a treia !). Finalitatea demersului lor nu are, în mod evident, nicio legătură cu o viitoare intrare în profesie”.

Astfel, la propunerea prof. univ. dr. Florin Tudor și prof. univ. dr. Violeta Pușcașu, decanul respectiv prodecanul Facultății de Științe Juridice, Sociale și Politice (în prezent, Facultatea de Drept și Științe Administrative), cu aprobarea Consiliului Facultății și a Consiliului de Administrație al Universității, prin Hotărârea de Senat nr. 135 din 28 iunie 2016⁹, la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, a fost aprobat proiectul de înființare a „Universității Vârstei a Treia”, prima structură de acest fel din România.

9. Pentru detalii: <https://www.ugal.ro/informatii/informatii-publice/hotarari/hotarari-senat/54-hotarari-senat-2016/1725-hotarare-de-senat-nr-135-28-iunie-2016>, pagină accesată la data de 15.12.2023.

La data de 10 octombrie 2016, în sala „Aula Magna“, în prezența a peste 250 de persoane, cei mai mulți fiind studenții seniori înmatriculați în primul an, a avut loc festivitatea de deschidere a „Universității Vârstei a Treia“. Pe lângă cei doi propunători menționați ai proiectului, au fost prezenți președintele Senatului (în prezent rectorul Universității) – prof. univ. dr Lucian Puiu Georgescu, un reprezentant invitat al Ministerului Educației Naționale și Înaltpreasfințitul Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos¹⁰.

Organizarea activităților didactice

Activitățile „Universității Vârstei a Treia“ sunt gestionate de către Centrul de cercetări al Facultății de Drept și Științe Administrative, pentru componentele de ordin științific, educativ și cultural, în timp ce aspectele administrative revin Departamentului de Formare Continuă și Transfer Tehnologic din cadrul Universității.

Din oferta de module, redăm pe cele care au fost programate pentru anul universitar 2016-2017:¹¹

MODUL – DREPT

- Ordinea de drept, elaborarea, interpretarea și aplicarea legii.
- Drepturi și libertăți cetățenești.
- Diplomația publică și procedurile consulare.
- Instituții și proceduri notariale în materia succesiunilor.
- Facilități fiscale pentru persoanele vârstnice.

MODUL – MEDICINĂ

- Interrelații anatomo-fiziologice în organismul uman.
- Microbiomul uman – noua frontieră a medicinei. Tratamentul infecțiilor cu antibiotice și fagi.
- Analize de laborator pe înțelesul tuturor.
- Cum ne pregătim pentru vârsta a treia?
- Fitoterapia vârstei a treia.
- Gerontologie dentară.

10. Poze de la festivitate pot fi accesate pe site-ul „Universității Vârstei a Treia“: <http://u3a.ugal.ro/index.php/foto>, pagină accesată la data de 15.12.2023.

11. Pentru detalii, a se vedea, <http://u3a.ugal.ro/index.php/cursuri>, pagină accesată la data de 15.12.2023.

MODUL – ARTĂ, CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE

- Itinerarii artistice în pictură.
- Muzica și efectele ei asupra creierului nostru.
- Artă creștină.
- Cultură și civilizație.

MODUL – ISTORIE, FILOSOFIE ȘI TEOLOGIE

- Istorie la gurile Dunării.
- Galațiul nostru cel de altădată.
- Istoria creștinismului la Dunărea de Jos.
- Filosofia pentru viață.
- Etică – *Om bun sau fapte bune?*
- Despre natura răului și cauzele suferinței: o provocare pentru teologie și filosofie.

MODUL – KINETOTERAPIE

- Kinetoterapie la domiciliu.
- Kinetoterapie în geriatrie și gerontologie.
- Kinetoterapie în afecțiuni reumatologice.
- Terapia ocupațională și ergoterapia la persoanele de vârstă a treia.
- Tehnici și metode de comunicare în recuperarea kinețică.

MODUL – ECONOMIE, GEOPOLITICĂ ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

- Grexit, Brexit...! Prezentul și viitorul UE. Bilanțul aderării României la UE.
- Geopolitica religiilor/religia în cadrul relațiilor internaționale.

MODUL – PSIHOLOGIE ȘI PEDAGOGIE INTERGENERAȚIONALĂ

- Psihologia personalității la vârstă a treia
- Noi și cuvintele noastre
- Pedagogie intergenerațională
- Cum ne pregătim pentru vârstă de argint?

MODUL - NUTRIȚIE ȘI ȘTIINȚA ALIMENTAȚIEI

- Alimentația și selecția alimentelor cu beneficii pentru creșterea calității vieții
- Alimentele de-a lungul timpului. Dialogul aliment-consumator.

– Sisteme naturale de protecție împotriva stresului oxidativ produs de radicalii liberi

MODUL – ȘTIINȚĂ ȘI INGINERIE

- Tehnologiile informatice – între provocare și necesitate.
- Reprezentări grafice – trecut, prezent și viitor.
- Managementul energiei și eficiență energetică.
- Modelare și simulare în inginerie.

MODUL – TURISM

- Unde fugim de acasă? – 10 destinații de văzut la vârsta a treia.
- Pelerinaj sau turism religios?.

„Universitatea Vârstei a Treia“ nu acoperă doar o activitate didactică, având și o componentă de cercetare științifică. În baza unor colaborări cu structuri de cercetare din Universitate, din țară sau din afara țării, structuri și instituții publice sau private, sunt organizate colocvii și conferințe tematice, iar rezultatele obținute și pe această cale sunt diseminate prin rapoarte publice și prin studiile publicate în reviste cu relevanță academică aflate în fluxul de baze de date internaționale.

***Rolul pozitiv al Bisericii
în adaptarea personală a seniorilor***

Patriarhia Română a dedicat anul 2023 pastorației persoanelor vârstnice, luând aminte la cuvintele înțelepte ale Scripturii și la tradiția creștină: „Nu disprețui vorba celor bătrâni, că și ei au învățat de la părinții lor. Că de la ei vei învăța înțelepciunea și îndemânarea de a da răspuns la nevoie“ (Ecclesiasticul 8, 9). S-a propus o încurajare a participării persoanelor vârstnice la viața Bisericii, dar și o mai consistentă contribuție a familiei, Bisericii și societății în sprijinul seniorilor.

Biserica Ortodoxă Română sprijină persoanele vârstnice prin serviciile sociale, proiectele și programele social-filantropice dedicate seniorilor, printr-un număr de 27 de centre de zi, 53 de centre rezidențiale, 30 de servicii de îngrijire la domiciliu și 21 de servicii de îngrijiri socio-medicale la domiciliu¹². Există 61 birouri de asistență

12. Extras din Cuvântul Preafericitului Daniel, rostit în Catedrala Patriarhală, cu prilejul proclamării anului 2023 drept *Anul omagial al pastorației persoanelor vârst-*

socială, 120 de cantine sociale și masă la domiciliu, care au ca beneficiari majoritari persoanele vârstnice¹³.

Arhiepiscopia Dunării de Jos și-a propus în anul 2023 intensificarea activităților educaționale, social-filantropice și culturale dedicate acestei categorii sociale. Un prim astfel de eveniment dedicat pastorației persoanelor vârstnice, care se înscrie în seria manifestărilor din anul 2023, a fost și cel desfășurat la data de 1 februarie, în Sala „Episcop Melchisedec Ștefănescu” din cadrul Facultății de Istorie, Filosofie și Teologie a Universității „Dunărea de Jos” din Galați, cu tema „Tinerețea de vârsta a treia” și a adunat la discuții interactive cursanții „Universității Vârstei a Treia” împreună cu liceeni gălățeni și tinerii studenți și masteranzi din cadrul Departamentului de Teologie din Galați. Evenimentul a fost patronat de Chiriarhul Dunării de Jos, Înaltpreasfințitul Părinte Casian,

„cel care a inițiat și binecuvântat această întrunire de suflet cu reprezentanți a două generații. Ierarhul Dunării de Jos a evidențiat evoluția ascendentă a singurei universități pentru vârstnici din România, îndemnându-i totodată pe studenții din generații diferite, dar cu o tinerețe interioară asemănătoare, să implementeze și să dezvolte proiecte comune”¹⁴.

La inițiativa și cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Casian, pe data de 23 februarie 2023, s-a desfășurat la Muzeul Istoriei, Culturii și Spiritualității Creștine de la Dunărea de Jos, conferința intitulată „Credința și senectutea – piloni ai educației”, susținută de domnul Nicu Gavriluță, sociolog, antropolog, eseist și profesor la Facultatea de Filosofie și Științe Social Politice din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. În expunerea sa, profesorul invitat a identificat o serie de problemele

nice și Anul comemorativ al imnografilor și cântăreților bisericești, 1 ianuarie 2023, în volumul *Biserică. Misiune. Slujire*, tomul 23, ISSN 1584-9961, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2023, p. 15.

13. Mesajul transmis de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel cu ocazia „Zilei Internaționale a vârstnicilor”, extras: <https://basilica.ro/cu-ocazia-zilei-internationale-a-varstnicilor-patriarhul-daniel-transmite-un-mesaj-de-recunostinta-si-pretuire/>, pagină accesată la data de 15.12.2023.

14. Pentru detalii, a se vedea, <https://www.edj.ro/februarie-2023/7582-comuniune-si-dialog-intergenerational-la-galati>, pagină accesată la data de 15.12.2023.

„cu care se confruntă tinerii astăzi, evidențiind existența unor clivaje, inegalități și rupturi între generații, oferindu-se totodată și soluții pentru refacerea acestui cuplaj destinal între tineri, între maturi și între vârstnici. De asemenea, s-a vorbit și despre modelele pe care bătrânețea le oferă tinerilor de astăzi și despre necesitatea de a regăsi împreună căile prin care se poate da un sens veritabil, profund și autentic provocărilor vieții”¹⁵.

În baza Protocolului de colaborare dintre Biserica Ortodoxă Română și Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, încheiat în data de 11 aprilie 2023, pentru creșterea gradului de reinserție socială a persoanelor de vârstă a treia, sub patronajul Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Casian, în luna noiembrie 2023 a fost semnat un „Protocol de colaborare” pentru cooperarea inter-instituțională pe direcția derulării de programe culturale, sociale și artistice, la care să participe beneficiarii Căminului pentru Persoane Vârstnice „Sfântul Spiridon” din Galați. Obiectivele convenite sunt următoarele: a) realizarea de activități culturale care să vizeze cunoașterea, promovarea și valorificarea elementelor de cultură românească și universală; b) cunoașterea patrimoniului cultural zonal, național și internațional, prin intermediul unor evenimente culturale comune; c) organizarea unor momente liturgice și de spiritualitate ortodoxă.

Concluzii

Se spune că nu este niciodată prea târziu să înveți ceva nou, și evident nu este niciodată târziu să promovăm un proiect de voluntariat care să ajute seniorii să se integreze social. Se consideră că activitatea intelectuală prelungește viața persoanelor în vârstă. Acest lucru nu presupune doar studiul literaturii, istoriei, filosofiei sau artelor; ei pot participa nemijlocit la o serie de activități de asistență socială, lucru cu copiii sau pot organiza activități suport pentru pregătirea și custodia unor expoziții tematice, de exemplu.

Pe de altă parte, implicarea vârstnicilor în Biserică este esențială. Ei caută atenție, incluziune și exprimare. „*Nimeni nu ar trebui să moa-*

15. <https://www.edj.ro/februarie-2023/7610-conferinta-la-muzeul-eparhial-din-galati>, pagină accesată la data de 15.12.2023.

„ră înainte ca viața lui să se termine”. Această zicală ar trebui reprezinte o motivație suficientă ca Biserica să continue lucrul cu persoanele în vârstă. Biserica trebuie să ofere un loc în care acești oameni în vârstă, cu multe nevoi speciale, să considere că credința în Dumnezeu este o sursă importantă de fericire. Pe măsură ce oamenii îmbătrânesc, consideră că religia și Biserica înseamnă mai mult pentru ei decât înainte. Persoanele în vârstă participă mai mult la viața bisericească decât la toate celelalte activități sociale.

„Universitatea Vârstei a Treia” este un efort comun de adaptare la schimbările profunde prin care societatea noastră trece, pentru că susține, în primul rând, valori care nu își pierd niciodată însemnătatea. În Vechiul Testament, respectul pentru bătrâni a fost transformat într-o poruncă pe care toți avem datoria să o împlinim: *„Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta!”* (Ieșire 20, 12).

Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Casian a subliniat importanța voluntariatului – pe baza căruia se desfășoară întreaga activitate a Universității Vârstei a Treia – din unghiul de vedere al pragmatismului Ortodoxiei: *„Ortodoxia este ortopraxie, faptă concretă a iubirii, și această structură universitară corespunde sută la sută dictonului «Cine n-are bătrâni, să-i cumpere!»”*¹⁶.

16. <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/tinerii-studenti-seniori-178493.html>, pagină accesată la data de 15.12.2023.